

การสื่อสารประทุษวาจาทางการเมืองไทยบนเฟซบุ๊ก

Thai Political Hate Speech Communication on Facebook

วันที่ได้รับบทความ 20 มิถุนายน 2565 วันที่แก้ไขเสร็จ 22 กรกฎาคม 2565
วันที่ตอบรับเผยแพร่ 17 พฤศจิกายน 2565

อสรพรรณ ศิระเวรินทร์*

Asawat Siraverin*

กัญญรัตน์ หงส์วรรณท์**

Kanyarat Hongvoranant**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวที่สำคัญทางการเมืองมีผลต่อการผลิตประทุษวาจาที่เกี่ยวข้องกับบริบทการเมืองที่พบในเฟซบุ๊กเพจ เขียร์ลุงตุ้มมาอยู่กลุ่มนี้¹ และเพจของแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม อย่างไร และ 2. เพื่อศึกษาประทุษวาจาที่เกี่ยวข้องกับบริบทการเมืองที่พบในเฟซบุ๊กเพจ เขียร์ลุงตุ้มมาอยู่กลุ่มนี้¹ และเพจของแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม มีลักษณะเนื้อหาอย่างไร ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกนำความคิดเห็นมาถอดรหัสเป็นชุดคำประทุษวาจา

*นักศึกษาปริญญาเอก คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

*Ph.D. Candidate in Communication Arts. Dhurakij Pundit University Bangkok Thailand

E-mail: aungpao8833@gmail.com

**อาจารย์ที่ปรึกษา คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

**Thesis supervisor Communication Arts, Dhurakij Pundit University Bangkok Thailand

E-mail: kanyarat.nga@dpu.ac.th

เพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหา จาก 3 ช่วงเวลา ระหว่างวันที่ 25 กรกฎาคม - 23 ตุลาคม 2564

ผลการวิจัยพบว่า ปรากฏการณ์ที่สำคัญทางการเมืองซึ่งส่งผลต่อการผลิตประทุษวาจาที่พบจาก 2 เพจ แบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ คือ 1) การเปิดรับข้อมูลที่สะท้อนอยู่เฉพาะภายในกลุ่มของตน(Echo chamber) ส่งผลต่อประทุษวาจาทางการเมือง 2) สงครามปฏิบัติข้อมูลข่าวสารลวง (Fake News) นำมาใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารด้อยค่าฝ่ายตรงข้าม 3) ความคาดหวังในการต่อต้านประทุษวาจาการสื่อสารประเด็นทางการเมือง (Counter / Hate) Speech 4) การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ (Social media Literacy) ส่งผลต่อผู้รับสารของเฟสบุ๊กเพจการเมือง

ด้านการวิเคราะห์เนื้อหาประทุษวาจาจาก 2 เพจ พบว่า ระดับความรุนแรงที่ 1 แบบไม่ได้ตั้งใจ จากทั้ง 2 กลุ่มนั้นมีจำนวนมากที่สุด โดยระดับความรุนแรงที่ 2 และ 3 รองลงมาตามลำดับ และปัญหาการอยู่ในห้องเสียงสะท้อนของตนเอง (Echo Chamber) รวมถึงการสร้างข่าวปลอมที่เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร (Fake News by Information Operation) เป็นเรื่องที่ต้องได้รับการแก้ไขปัญหาด้วยการสร้างวัฒนธรรมและอวัจนกรรมการสื่อสารเพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดให้กับผู้คนในสังคมร่วมกัน

คำสำคัญ: การสื่อสาร, ประทุษวาจา, เฟซบุ๊ก

Abstract

The purposes of this research were (1) to study how the phenomena of key political movements affected the production of hate speech related to the political context found on two Facebook pages: Cheering for Uncle Tu Group 1 and United Front of Thammasat and

Demonstration and (2) to investigate the contents of hate speech related to the political context found on the two Facebook pages. This is a qualitative research study using in-depth interview methods. Opinions and suggestions were decoded into sets of hate speech for the purpose of analyzing the contents of the two Facebook pages. In addition, content analysis of hate speech in three key phenomena, between 25 July - 23 October 2021, was also conducted.

The results showed that the hate speech communication affected by politically significant phenomena found on the two FB pages can be divided into four main themes: 1) exposure to information that is reflected only within one's group (Echo chamber) influences the production of hate speech, 2) political warfare through black information (Fake news) is used as a communication tool of making the opponent inferior, 3) expectation in dealing with political hate speech through reasonable presentation of political issues (Counter / Hate Speech), and 4) social media literacy affects the reduction of hate speech among the page audiences.

The analysis of hate speech contents yielded the categorization of 4 levels of communication. The first level, Level 1, is expressed hatred, which was found to be the most common mode of communication on both pages. Level 2 shows the intention to separate from each other, and Level 3 is the rejection of coexistence, which was communicated at the lower level. Level 4 is the provocation or inciting of illegal actions, which was not found at all on both pages, possibly because political

hate speech in Thailand and foreign countries are different with respect to identity and cultural context. Hence, this study did not find Level 4 hate speech. Based on the findings, the solutions to the problem should start from having the public media and the government focus on the creation of verbal as well as non-verbal discourses against hate speech, correcting the misconceptions of political hate speech on Facebook. This includes the promotion of knowledge and understanding of social media literacy, the reduction of echo chamber communication, and the reduction of fake news as part of the creation of information operations.

Keywords: Communication, Political hate speech, Facebook

บทนำ

ปรากฏการณ์ “วาทะแห่งความเกลียดชัง” ในสังคมไทย นับเป็นผลิตภัณฑ์แห่งความขัดแย้งทางการเมือง โดยผ่านช่องทางการสื่อสารตั้งแต่วิทยุชุมชน โทรทัศน์ ดาวเทียม เคเบิลทีวีท้องถิ่นและสื่อออนไลน์ที่ทุกคนสามารถประดิษฐ์วาทกรรมขึ้นมาเพื่อเชือดเฉือน ช่มเหิง และทำร้ายอีกฝ่ายหนึ่ง จากหน้าคีย์บอร์ดก็สามารถสร้างบาดแผลให้กับฝ่ายตรงข้ามได้ตลอดเวลา นอกจากสภาพสังคมที่ผู้คนแตกแยกกันทางความคิดยังมีองค์ประกอบจากองค์กรสื่อกระแสหลัก ซึ่งกลายเป็นสื่อเลือกข้างที่ไม่ควรปล่อยให้อคติเข้ามาครอบงำได้การดำเนินงานตามจริยธรรมของสื่อมวลชนที่ถูกต้องได้ (วาทะแห่งความเกลียดชัง, 2558)

จะเห็นได้ว่าสังคมไทยมีการผลิตประทุษวาจา (Hate speech) จากสื่อกระแสหลักและขยายมาสู่สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะผลจากการศึกษารฐานความเกลียดชังบนพื้นที่ออนไลน์สามด้าน พิรงรอง งามสุด (2558) พบว่า ฐาน

ความเกลียดชังที่มาจากอุดมการณ์ทางการเมืองมีจำนวนมากที่สุด จะเน้นไปที่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนเสื้อเหลือง-เสื้อแดงเป็นหลัก ตามมาด้วยฐานความเกลียดชังที่มาจากศาสนาและการเข้าร่วมกลุ่มทางศาสนา และฐานสุดท้าย คือ ความเกลียดชังที่เป็นชนชาติ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ถิ่นที่อยู่อาศัย ซึ่งยังคงปรากฏอยู่ในเครือข่ายสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน จึงต้องมีกระบวนการกำกับดูแลตนเองในอินเทอร์เน็ตและการกำกับดูแลโดยใช้กฎหมาย เช่น กฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์, กฎหมายลิขสิทธิ์, กฎหมายคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลหรือข้อมูลส่วนบุคคล

สำหรับการศึกษาวิจัยนี้ สนใจกรณีประทุษวาจาในสื่อเฟซบุ๊กของสังคมไทยที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มผู้ประท้วงภาครัฐ อาทิ กลุ่มแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม”, กลุ่มเยาวชนปลดแอก ฯลฯ โดยมุ่งสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์แสดงถึงความล้มเหลวของการบริหารงานราชการของรัฐบาล ด้วยกันใช้ประทุษวาจาเพื่อแสดงความไม่พอใจต่อภาครัฐอย่างชัดเจน ในขณะเดียวกันก็มีกลุ่มผู้สนับสนุนการทำงานภาครัฐ เพื่อตอบโต้กลุ่มประท้วงผ่านเฟซบุ๊กเช่นกัน เช่น เขียร์ลุงตุ๋มมาอยู่กลุ่มนี้1, เรารักลุงตุ๋ม มุ่งสื่อสารสนับสนุนการทำงานภายใต้การบริหารงานของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี

ผู้วิจัยจึงกำหนดเลือกเฟซบุ๊กเพจที่เป็นตัวแทนของทั้ง 2 กลุ่ม โดยภาคสนับสนุนภาครัฐเลือก เฟซบุ๊กเพจ “เขียร์ลุงตุ๋มมาอยู่กลุ่มนี้1” ก่อตั้งเมื่อ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2560 ซึ่งมียอดผู้ติดตามสูงสุดในกลุ่มผู้สนับสนุน 253,338 ราย (https://www.facebook.com/groups/439292730393743/?hoisted_section_header_type=recently_seen&multi_permaLinks=971276183862059) และกำหนดเลือกกลุ่มที่เป็นตัวแทนของผู้ประท้วงการทำงานของรัฐบาล คือ เฟซบุ๊กเพจ “แนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม” ก่อตั้งกลุ่มเมื่อ 25 กรกฎาคม พ.ศ.2562 มียอดผู้ติดตาม 547,460 ราย (https://www.facebook.com/ThammasatUFTD/?locale=th_TH)

งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาปรากฏการณ์สำคัญของการสื่อสารประทุษวาจาทางการเมืองไทยผ่านเฟซบุ๊ก รวมถึงศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเนื้อหาทางการเมืองของประชาชนมีความรุนแรงของการสื่อสารในระดับใด เพื่อหาแนวทางให้ความรู้หรือการสื่อสารป้องกันประทุษวาจาที่อาจสร้างความรุนแรงหากประชาชนมีความรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ก็อาจจะลดระดับความขัดแย้งในสังคม ลดการผลิตประทุษวาจาทางการเมือง รวมถึงได้ทราบถึงสภาพปัญหาและข้อเท็จจริงที่จะสามารถนำไปพัฒนาและรณรงค์นำไปสู่การสร้างพื้นฐานการรู้เท่าทันสื่อให้กับคนในสังคมไทย มีภูมิคุ้มกันในการรับข่าวสารที่มากขึ้น สามารถมีแนวทางในการหลีกเลี่ยงการตกเป็นเครื่องมือการใช้ประทุษวาจาทางการเมืองของฝ่ายต่างๆที่อาจนำไปสู่ความแตกแยกทางสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวที่สำคัญทางการเมืองมีผลต่อการผลิตประทุษวาจาที่เกี่ยวข้องกับบริบทการเมืองที่พบในเฟซบุ๊กเพจ เซียร์ลุงตุ้มมาอยู่กลุ่มนี้1 และเพจของแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม อย่างไร
2. เพื่อศึกษาประทุษวาจาที่เกี่ยวข้องกับบริบทการเมืองที่พบในเฟซบุ๊กเพจ เซียร์ลุงตุ้มมาอยู่กลุ่มนี้1 และเพจของแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม มีลักษณะเนื้อหาอย่างไร

นิยามศัพท์

ประทุษวาจา หมายถึง การสื่อสารในลักษณะการใช้คำพูด ภาษา สัญลักษณ์ที่แสดงถึงการสร้างหรือกระตุ้นความเกลียดชังผู้อื่น การดูถูก ดูหมิ่นเหยียดหยาม ใส่ร้ายป้ายสี การด่าทออย่างหยาบคาย มีการปลุกปั่น ยุยง ส่งเสริมการแบ่งแยกกลุ่มเขา กลุ่มเรา ให้เกิดความเกลียดชังต่อกันที่มีความคิดต่าง

ทางการเมือง ซึ่งที่นี่เลือกศึกษาเฉพาะประทุษวาจาทางการเมืองในบริบทสังคมไทย ช่วงปี พ.ศ. 2564

สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง สื่อที่สามารถเชื่อมโยงผู้คนทั่วโลกให้เข้ามา ปฏิสัมพันธ์กัน เกิดเป็นพื้นที่สาธารณะบนโลกออนไลน์ให้ผู้คนเข้ามาแลกเปลี่ยนแสดง ความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งในที่นี้ศึกษาสื่อสังคมออนไลน์ประเภทเฟซบุ๊กเท่านั้น

สื่อเฟซบุ๊ก หมายถึง การใช้สื่อสังคมเครือข่ายของบุคคลในสังคม เพื่อการตอบโต้และสื่อสารแสดงความคิดเห็นด้านการเมืองที่สนใจร่วมกัน โดยศึกษาเฉพาะสื่อประเภทเฟซบุ๊กที่มีความคิดเห็นด้านการเมืองแตกต่างกัน 2 กลุ่ม คือ เฟซบุ๊ก เพจใครเชียยรุ่มตุ่มอยู่กลุ่มนี้ 1 และ เฟซบุ๊ก เพจแนวร่วม ธรรมศาสตร์เพื่อการชุมนุม

การรู้เท่าทันสื่อ หมายถึง ผู้รับสารมีความสามารถวิเคราะห์ ประเมินสื่อ รวมถึงกำกับตนเองให้รู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบด้วย 1) การตระหนักรู้ถึงผลกระทบของสื่อที่มีต่อบุคคล 2) ความเข้าใจกระบวนการทำงานของสื่อหรือธรรมชาติของสื่อสังคมออนไลน์ 3) การมีทักษะวิเคราะห์เนื้อหาสาระของสาร 4) ความเข้าใจเนื้อหาในฐานะที่เป็นตัวบทสะท้อนให้เห็นมุมมองทางวัฒนธรรม 5) ความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาของสื่อสังคมออนไลน์ 6) ความเข้าใจเงื่อนไขทางศีลธรรม จริยธรรมของผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ และ 7) การพัฒนาทักษะที่เหมาะสมและจำเป็นในการใช้สื่อสังคมออนไลน์

แนวคิดและทฤษฎี

1. แนวคิดเรื่องประทุษวาจา (Hate speech)

ความหมายของประทุษวาจา หรือ Hate speech เป็นคำที่ปรากฏการใช้ อย่างชัดเจนครั้งแรกช่วงค.ศ. 1980 มีความหมาย คือ ความรู้สึกไม่ชอบหรือต่อต้าน สิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างรุนแรง ซึ่งอาจเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ความคิด สิ่งนามธรรม

อื่น ๆ หรือแม้แต่สิ่งไม่มีชีวิต ต่อมาความเกลียดชังได้ถูกนำมาใช้ในความหมายที่จำกัดมากยิ่งขึ้น เช่น หมายถึงความเชื่อหรือความรู้สึกเชิงลบของปัจเจกบุคคลที่มีต่อสมาชิกของกลุ่มที่มีอัตลักษณ์ร่วมทางชาติพันธุ์ สีผิว เพศ รสนิยมทางเพศ อายุ ศาสนา อุดมการณ์ทางการเมือง อาชีพ ความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจหรือลักษณะอื่น ๆ ที่สามารถทำให้ถูกแบ่งแยกได้ ซึ่งความเกลียดชังมีนัยซ้อนทับกับความลำเอียง อคติ (Prejudice) การไม่อดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างใด ๆ (Bigotry) การเหยียดเชื้อชาติหรือสีผิว (Racism) การเหยียดหรือเกลียดชัง เพศหญิง (Misogyny) การเหยียดเพศที่สาม (Homophobia) การมีอคติต่อความสูงวัย (Ageism) และการเหยียดชนชาติอื่น (Xenophobia)

Walker (1994) อธิบายถึงจุดเริ่มต้นของการใช้คำว่า Hate speech ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนี้ แรกเริ่ม Hate speech เป็นรูปแบบของการแสดงออกต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความไม่พอใจเรื่องเกี่ยวกับเชื้อชาติ ศาสนา ชาติพันธุ์ หรือกลุ่มชนชาติต่าง ๆ จนกระทั่งในปี ค.ศ.1980 มีการออกระเบียบว่าด้วยการพูดและการแสดงออกในรั้วมหาวิทยาลัย (Campus speech code) โดยรวมประเด็นเรื่องของเพศสภาพ อายุ ความพึงพอใจทางเพศ สถานภาพสมรส สมรรถภาพร่างกาย และอื่น ๆ เข้าไว้ด้วย ต่อมาเริ่มแพร่กระจายสู่ภาคประชาสังคมมากขึ้น ซึ่งศูนย์เฝ้าระวังสิทธิมนุษยชน (Human right watch) ได้ให้นิยาม Hate speech ว่า “รูปแบบการแสดงออกต่าง ๆ ที่พิจารณาว่าเป็นการคุกคามต่อกลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มทางศาสนา คนกลุ่มน้อยอื่น ๆ และผู้หญิง”

Cortese (2006) ระบุว่า ประทศจากามีระดับความรุนแรงที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเนื้อหา วิธีการสื่อสาร และเจตนาของ ผู้ส่งสาร โดยแบ่งเป็น 4 ระดับ จากรุนแรงน้อยที่สุดไปถึงมากที่สุด ดังนี้

ระดับ 1: การแบ่งแยกแบบไม่ตั้งใจต่อกลุ่มเป้าหมาย (Unintentional discrimination) เกิดจากความไม่ตั้งใจหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ มักอยู่ในรูปของการกระทำ

หรือทัศนคติในเชิงแบ่งแยกของผู้ที่เป็นสมาชิกของกลุ่มที่เป็นส่วนใหญ่ของสังคมต่อคนกลุ่มน้อย เช่น การเรียกผู้ที่มีเชื้อสายแอฟริกาอเมริกันว่าคนดำหรือผิวสี ประทศวารจากระดับนี้สามารถแก้ไขได้ด้วยการให้การศึกษาหรืออธิบายถึงเหตุและผล เพื่อสร้างความเข้าใจในสังคม

ระดับ 2: การตั้งใจแบ่งแยก/กีดกัน/สร้างความเป็นเขา-เราต่อกลุ่มเป้าหมาย (Conscious discrimination) เกิดจากการแสดงความจงเกลียดจงชังบนฐานของอคติอย่างรุนแรง (Intense dislike) แบ่งแยกกีดกันพวกเขาพวกเราและชักชวนให้กีดกันทางสังคม รวมถึงการเปรียบเทียบลักษณะที่ทำให้ผู้อื่นไม่ใช่คน (Demonizing) หรือการนำเสนอเรื่องราวว่า “กลุ่มอื่น” คุกคามกลุ่มเราอย่างไร ประทศวารจากระดับนี้นอกเหนือจากการให้การศึกษาและสร้างความรู้ความเข้าใจแล้ว ควรต้องมีการบังคับใช้ กฎ กติกา มารยาทภายในเพื่อห้ามไม่ให้เกิดการสื่อสารในเชิงสร้างความแตกแยก รวมถึงอาจมีการฟ้องร้องเมื่อมีการกระทำความผิดดังกล่าวเกิดขึ้น เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินถือเป็นความผิดเพียงพอที่จะฟ้องร้องหรือไม่ประกอบด้วย 1) เจตนา 2) พฤติกรรมรุนแรงและอุกอาจ 3.) มีเหตุปัจจัยและ 4.) สร้างให้เกิดความทุกข์หรือความเจ็บปวดทางอารมณ์อย่างรุนแรง

ระดับ 3: การยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังต่อกลุ่มเป้าหมาย (Inciting discriminatory hatred) ประกอบด้วยการกล่าวหา กล่าวโทษที่รุนแรง ประณาม แฉว่าร้าย พุดตู่ถูก ดูหมิ่น เหยียดหยาม สบประมาท ทำให้น่าขบขัน ลดคุณค่าลง ทำให้ด้อยค่าในสายตาผู้อื่น การเยาะเย้ยที่รุนแรง สมน้ำหน้าหรือทับถม ประทศวารจากระดับนี้รุนแรงกว่าสองระดับแรก เพราะฉะนั้นการให้การศึกษาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะแก้ไขทัศนคติที่ไม่ดีของบุคคลที่มีความเชื่อในเชิงลบเหล่านี้ได้ ในขณะเดียวกันการแบ่งแยกมักถูกแสดงออกในที่สาธารณะ ทำให้กฎ กติกา มารยาทภายในองค์กร ไม่สามารถบังคับใช้ได้ ดังนั้นจึงต้องอาศัยการฟ้องร้องเพื่อเป็นกลไกในการจัดการและลงโทษ

ระดับ 4: การยั่วยุให้มีการใช้ความรุนแรงต่อกลุ่มเป้าหมาย (Inciting discriminatory violence) ประกอบด้วย การปลุกระดมร่วมกัน การยั่วยุปลุกปั่นให้เกิดการกระทำที่ผิดกฎหมายหรือชักชวนให้ทำลายล้างคนหรือกลุ่มคนที่มีความเชื่อหรืออุดมการณ์ที่ต่างกันเพื่อปกป้องกลุ่มของตนประทุษวาจาในระดับนี้ มักนำไปสู่การกระทำผิดที่รุนแรง ซึ่งมีบทลงโทษทางกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจน

2. แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง (Political Communications)

จุดเริ่มต้นมาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ ในเรื่องวาทวิทยา (Rhetoric) การเมืองและจริยธรรม นำการโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) มาผสมผสานกับเนื้อหาทางการเมืองและการสื่อสารเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเมือง การสื่อสารทางการเมืองตระหนักถึงการสื่อสารในฐานะเครื่องมือของการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่เป้าหมายทางการเมือง สร้างแนวทางการยอมรับในกลุ่มประชาชน ซึ่งการดำเนินการทางการเมืองการปกครองของทุกสังคมจะมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการสื่อสารทางการเมืองไม่ลักษณะใดก็ลักษณะหนึ่ง ทำให้เกิดการทำหน้าที่ของระบบการเมือง มีลักษณะเป็นสหวิชา (Interdisciplinary) จึงไม่อาจกล่าวได้ว่ามีทฤษฎีสื่อสารการเมืองแท้ ๆ จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารถือเป็นทฤษฎีประยุกต์ ระหว่างบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารกับการเมือง (พิรงรอง รามสูตรและคณะ, 2556)

3. แนวคิดเรื่องเสียงสะท้อนในห้อง (Echo Chamber)

คือสภาวะการณ์ที่ข้อมูลข่าวสาร ความคิด ความเชื่อ ถูก ตอกย้ำ หรือ “ผลิตซ้ำภายในระบบปิด การเห็นต่างหรือความเห็นได้แย้งได้ถูกปิดกั้น ปฏิเสธ หรือมองข้ามไป คนจะ “เลือกรับ” ชุดข้อมูลที่ถูกจริตตน และ ปิดกั้น ชุดข้อมูลที่ขัดความรู้สึก (กิตติมา สุรสนธิ, 2555)

4. แนวคิดเรื่องความรู้เท่าทันสื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media literacy)

ปัจจุบันโซเชียลมีเดียไม่ใช่เรื่องไกลตัว และเข้าถึงได้โดยง่าย ประกอบกับคนรุ่นใหม่ต้องการสื่อสาร “ทุกที่ ทุกเวลา ตามแบบที่ตนต้องการ” โดยเฉพาะโทรศัพท์มือถือที่ทำให้สามารถเข้าอินเทอร์เน็ตได้อย่างรวดเร็วและมีราคาถูกลงมาก ทั้งนี้สื่อมวลชนและโซเชียลมีเดียมีธรรมชาติที่แตกต่างกัน ผู้รับสารผ่านสื่อมวลชนจะมีลักษณะเฉื่อยชา (Passive) ไม่ค่อยมีบทบาทต่อการกำหนดเนื้อหา ส่วนผู้ใช้โซเชียลมีเดียมีลักษณะ กระตือรือร้น (Active) เน้นการมีส่วนร่วมมากกว่า และต้องการมีบทบาทต่อการกำหนดสาร โต้ตอบ แบ่งปัน ควบคุมสารได้เอง ซึ่งข้อเสียคือ อาจทำให้ขาดความระมัดระวังการใช้สื่อ ดังนั้นจึงเกิดแนวคิดการใช้สื่ออย่างมีสติให้กับประชาชน ด้วยการฝึกฝนทักษะการใช้สื่อ ทักษะการคัดกรองวิเคราะห์ข้อมูล และทักษะการมองเห็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของปรากฏการณ์บนโซเชียลมีเดีย สามารถสนุกกับการใช้ แต่ต้องใช้อย่างมีสติ (นิธิตา วิวัฒน์พาณิชย์, 2558)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) 2 รูปแบบ คือ

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) โดยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านรัฐศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิเทศศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสื่อมวลชน และผู้เชี่ยวชาญการดูแลเฟซบุ๊กเพจสาธารณะด้านการสื่อสารที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี

2) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยกำหนดเลือกวิเคราะห์เนื้อหาเฟซบุ๊กที่มีการสื่อสารประทุจากทางด้านการเมืองที่เกิดขึ้นในปีพ.ศ. 2564 จำนวน 2 กลุ่ม ประกอบด้วย เฟซบุ๊กเพจกลุ่มสนับสนุนภาครัฐ คือ เฟซบุ๊กเพจเชียร์ลุงตุ่มอยู่กลุ่มนี้¹ และ เฟซบุ๊กเพจกลุ่มประท้วงภาครัฐ คือ เฟซบุ๊กเพจกลุ่ม

ธรรมศาสตร์และการชุมนุม โดยนำเกณฑ์แบ่งระดับความรุนแรง 4 ระดับของการสื่อสารประท้วงจาก ตามแนวคิด Cortese (2006)

ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวที่สำคัญการเมืองมีผลต่อการผลิตประท้วงจากที่เกี่ยวข้องกับบริบทการเมืองที่พบในเฟซบุ๊กเพจ เชียร์ลุงตู่มาอยู่กลุ่มนี้1 และเพจแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม อย่างไร จากการสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งเป็นประเด็น 4 ข้อ ดังนี้

1. ผู้คนในสังคมไทย มีการเปิดรับข้อมูลที่สะท้อนอยู่เฉพาะภายในกลุ่มของตนที่ส่งผลต่อประท้วงจากทางการเมือง (Echo chamber) คือ สภาพการณ์ที่ข้อมูลข่าวสาร ความคิด ความเชื่อของแต่ละบุคคล ถูก “ตอกย้ำ” จนอาจทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างหลากหลาย เป็นการตอกย้ำแนวคิดและทัศนคติความชื่นชอบแบบเดิม ๆ ของบุคคลอย่างต่อเนื่อง แทนที่จะเป็นการมีโอกาสดูรับแนวคิดหรือได้เปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้นผ่าน เฟซบุ๊ก โดยเฉพาะกรณีความสนใจของบุคคลต่อการเข้าร่วมกับกลุ่มการเมือง ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นจากยอดผู้ติดตามหรือยอดการกดไลค์ กดแชร์ ในแต่ละเพจการเมืองต่าง ๆ ที่มีจำนวนแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

การที่ “เฟซบุ๊ก” กลายเป็นช่องทางหลักในการสื่อสารของคนในสังคม ด้วยข้อดีที่เหนือกว่าสื่อดั้งเดิม คือ เป็นการสื่อสารโต้ตอบกันได้ทันทีทันใด โดยไม่ถูกจำกัดเรื่องเวลาและเรื่องพื้นที่ ทำให้ประเด็นข่าวสารหรือเนื้อหาหัวข้อนั้นๆเกิดการแพร่กระจายออกไปได้โดยกว้าง ยิ่งเป็นการตอกย้ำให้ผู้รับสารประเภทที่มีทัศนคติเปิดรับข่าวสารเฉพาะสิ่งที่ตนเองสนใจเป็นหลักเท่านั้น เป็นไปตามแนวคิดเสียงสะท้อน (echo chamber) อย่างชัดเจน

ยิ่งไปกว่านั้น การที่ระบบการจัดหมวดหมู่อัลกอริทึม (เอไอ) ของเฟซบุ๊ก เป็นแรงผลักดันหรือเร่งเร้าให้ผู้รับสารได้รับเฉพาะเนื้อหาที่เข้าไปกดไลค์ กดแชร์ เพราะ

ผู้วางระบบเห็นว่า การจัดกลุ่มผู้ใช้เฟสบุ๊กได้เห็นหรือเข้าร่วมสิ่งที่ตรงกับความสนใจได้มากเท่าไร แสดงถึงการจัดการหรือการให้ความสำคัญต่อผู้ใช้ได้ดีเพิ่มขึ้น จนท้ายที่สุดผู้รับสารส่วนใหญ่แทบจะไม่เห็นเนื้อหาอื่น ๆ ได้อีกเลย เพราะถูกปิดกั้นการมองเห็นเนื้อหาอื่น ๆ ด้วยระบบเอไอ กลายเป็นการวนเวียนรับข่าวสารเฉพาะกลุ่ม เฉพาะความสนใจและตอกย้ำทัศนคติเดิมที่มีอยู่ให้ทวีคูณยิ่งขึ้น

การที่เฟสบุ๊กมีระบบการคัดกรอง (Filter bubble) หมายถึง เมื่อผู้ใช้แต่ละคนมีการกดไลค์ กดแชร์ ต่อเนื้อหาประเภทใดไป ระบบคัดกรองก็จะจดจำและวิเคราะห์พฤติกรรมการบริโภคข่าวสารของผู้ใช้แต่ละรายว่า มีความชื่นชอบ มีความสนใจต่อประเด็นลักษณะใดและบันทึกไว้ ซึ่งกลายเป็นว่าทำให้ผู้ใช้เฟสบุ๊กมีพฤติกรรมการบริโภคข่าวสารที่ติดกับดักของตัวเอง โดยระบบคัดกรองจะเป็นตัวกำหนดให้เสมือน กบที่อยู่ในกะลา ซึ่งมีความเชื่อว่า เนื้อหาประเภทที่เราสนใจก็มีแต่คนสนใจจำนวนมากเช่นเดียวกัน ทั้ง ๆ ที่ยังเนื้อหาประเภทอื่น ๆ ที่เราอาจเข้าไม่ถึงแต่ก็มีผู้ใช้ที่ความสนใจในเรื่องนั้นจำนวนมากเช่นกัน ซึ่งเพจการเมืองที่ศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม พบว่า ผู้รับสารกลายเป็นคนที่มีลักษณะแบ่งกลุ่ม แบ่งข้าง แบ่งฝ่ายกัน จนอาจไม่ยอมรับฟังความคิด ทัศนคติ อุดมการณ์ ที่แตกต่างจากกลุ่มเดียวกันตามแนวคิดนี้และกลไกการทำงานของระบบเอไอ เฟสบุ๊กนั่นเอง

ถึงแม้ว่า แนวคิด Echo chamber ไม่ใช่สิ่งใหม่ แต่เมื่อสังคมก้าวเข้ายุคเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น ทำให้อาจจำกัดเรื่องของเวลา ภาษาและพื้นที่ถูกทำลายลง ทำให้คนทั้งโลกสามารถสื่อสารต่อกันได้ทุกที่ ทุกเวลา ไม่มีกำแพงใดๆ เป็นอุปสรรคอีกต่อไป แต่ในทางตรงกันข้าม ผู้รับสารกลับกลายเป็นอุปสรรคเสียเอง เพราะยังติดอยู่กับอุดมการณ์ตามทัศนคติของตนเองหรือของกลุ่มเฉพาะตามที่สนใจเท่านั้น โดยไม่มีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกับแนวคิดเดิมของตน หรือไม่สามารถยอมรับความหลากหลายของข้อมูลประเภทอื่นๆ เมื่อมีการแสดงความคิดเห็นที่ไม่เห็นพ้องกัน ท้ายที่สุดก็นำไปสู่การโต้แย้งด้วยประทุษวาจา เพราะมีชุดความคิด

คนละแบบกัน ไม่เปิดใจนำมาพิจารณา หาข้อเท็จจริงจากข้อมูลอีกด้าน ที่ต่างกัน ไม่มีการตั้งคำถามว่า ทำไมถึงมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน เพื่อนำมาวิพากษ์ ร่วมกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล

ด้วยเหตุนี้ ผู้บริโภคข่าวสารทุกวันนี้ หากตกอยู่ภายใต้ Echo chamber หรือผู้บริโภคที่ถูกระบบเอโอควบคุมแนวทางการเปิดรับสารและการแสดงพฤติกรรม ด้วย filter bubble อาจจะทำให้เสียสมดุลทางความคิด ขาดเหตุผลในการพิจารณาข้อมูลข่าวสารอย่างถี่ถ้วน จนทำให้กลายเป็นเครื่องมือหรือกลายเป็นเหยื่อ ของฝ่ายตรงข้ามได้

2. ซึ่งแนวคิดการสร้างปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร (information operation : IO) ในสังคมเกิดขึ้นมานานแล้ว เพราะเชื่อว่า “ข้อมูลคืออำนาจ” ดังที่กล่าวว่า “เข็มตกจากโต๊ะดังไปทั่วโลก” หมายถึง ศักยภาพหรือพลังอำนาจการสื่อสารในกลุ่มผู้มีอำนาจระดับสูง หากมีความขัดแย้ง ความแตกแยก ก็ต้องนำมาใช้เพื่อต่อสู้กัน ทำให้ทุกฝ่ายต้องมุ่งแสวงหาความได้เปรียบจากข้อมูลข่าวสารในการสร้างพลังอำนาจใด ๆ ที่จะทำให้ฝ่ายตนเองเป็นผู้กำชัยชนะ หรือปิดกั้น บิดเบือนข้อมูล เพื่อหลอกลวงอีกฝ่ายให้พ่ายแพ้ แสดงถึง อำนาจของข้อมูลข่าวสารเป็นที่ยอมรับกันมานานแล้ว ในฐานะสงครามปฏิบัติการข้อมูลข่าวสารสีดำเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสื่อสาร ด้อยค่าฝ่ายตรงข้ามใช้เพื่อโจมตีและตอบโต้ และสร้างความได้เปรียบกับฝ่ายของตน

สำหรับสังคมไทยคำว่า “IO” มีการนำมาใช้และเป็นที่รู้จักเผยแพร่กันมาก ในช่วง 4-5 ปีนี้ จนกลายเป็นคำนิยมในเชิงลบ เพื่อด้อยค่าความเห็นจากข่าวสารที่ไม่เห็นด้วย หรือเชื่อว่าเป็นข้อมูลจากฝ่ายตรงข้าม ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์ “เฟสบุ๊ก” นับเป็นวิธีที่สอดคล้องกับการทำปฏิบัติการข่าวสารเป็นอย่างดี เนื่องจากการใช้ระบบเอโอบันทึกข้อมูลและพฤติกรรมของคนที่มีความเห็นคล้าย ๆ แล้วทำการคัดเลือกข้อมูลให้ตรงตามความสนใจของผู้ใช้ ยิ่งเป็นการเพิ่มพลังการการโน้มน้าวใจของผู้คนให้มีความคิดเห็นไปในทางเดียวกันพร้อมๆกันได้โดยง่าย เมื่อมีองค์ประกอบ

และเครื่องมือสนับสนุนที่ครบครันเช่นนี้ ฝ่ายที่ต้องการสื่อสารแนวคิดหรือสร้างพลังอำนาจผ่านข้อมูลตามที่กำหนดไว้ย่อมสามารถดำเนินการได้โดยง่าย อาทิ การจ้างทีมหรือกลุ่มคนมาทำหน้าที่ดังกล่าวนี้ โดยใช้รูปแบบและเนื้อหาตามทิศทางที่กำหนด

ทั้งนี้ IO แบ่งได้หลายประเภท คือ แบบขาว แบบเทา และแบบดำ ซึ่งลักษณะของข้อมูลที่สื่อสารเป็นไปตามประเภทของสีนั่นเอง อาทิ ถ้าเป็นเนื้อหาข้อมูลจากนักการเมืองอาจจะเป็นไอโอประเภทแบบสีเทา คือ ข่าวสารนั้น อาจมีความจริงบางส่วนและความไม่จริงบางส่วน ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่มักจะไม่มีความระแวงเปิดรับข่าวสารจากคนกลุ่มนี้ในลักษณะฟังหูไว้หู โดยจะแตกต่างกับไอโอประเภทแบบสีดำ คือ ไม่มีความจริงในเนื้อหาเลย ซึ่งผู้สื่อสารที่มุ่งผลิตเนื้อหาตามแนวทางประเภทสีเทา หรือประเภทสีดำ ท้ายที่สุดจะเข้าข่ายประทุษร้าย (hate speech) เป็นการสะท้อนความเกลียดชัง อารมณ์และความรู้สึกของผู้คน เมื่อคนในสังคมที่ได้รับข่าวสารลักษณะเช่นนี้ฟังซ้ำ ๆ ทุกวัน ตามคำพูดที่ว่า “น้ำหยดลงหินทุกวันหินมันก็กร่อน” อาจสร้างบรรยากาศที่ส่งผลต่อความรู้สึกและทัศนคติอย่างต่อเนื่องเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ที่ต้องการอำนาจที่เชื่อว่า พลังข้อมูลข่าวสารคือพลังอำนาจจึงมุ่งสร้างข่าวสารตามบริบทที่ประชาชนสนใจ เน้นในส่วนที่องค์กรจะได้ประโยชน์สูงสุด และมีการขยายขอบเขตเนื้อหาออกไปตามปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ อาทิ การทำให้ผู้คนในสังคมมีอารมณ์ร่วมต่อประเด็นการเมือง จนนำไปสู่การร่วมชุมนุมแสดงออกทางการเมือง เพื่อเรียกร้องตามความเชื่อของกลุ่มตน

ดังนั้น เฟกบุ๊กของผู้มีชื่อเสียงจึงมักจะกำหนดวาระข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับตนเอง หลีกเลี่ยงการปะทะ หรือการกระทำใดใดที่นำไปสู่ผลกระทบต่อชื่อเสียงของตนเองได้ในอนาคต เพราะผู้ที่เข้ามาโต้ตอบกันในเพจ ไม่สามารถตรวจสอบหรือรับทราบตัวตนที่แท้จริงของผู้ใช้เฟกบุ๊กนั้น ๆ ได้ เพราะทุกวันนี้มักมีการใช้เฟกปลอมเป็นจำนวนมาก (เฟกสอวตาร คือ การไม่ระบุชื่อจริงของผู้ใช้) โดยเสนอเนื้อหาลักษณะที่ไม่จริงหรือมีความจริงเพียงบางส่วน จึงถือเป็นปัญหาสำคัญของ

สังคม จากการที่ผู้อำนาจเลือกใช้สงครามปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร IO นำมาใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารกับประเด็นทางการเมืองในสังคมไทยเช่นทุกวันนี้

3. ความคาดหวังในการต่อต้านประทุษวาจากับการสื่อสารประเด็นทางการเมือง นับจากปี พ.ศ. 2549 ที่เกิดเหตุการณ์รัฐประหาร โดยพล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ส่งผลให้สังคมไทยเกิดกลุ่มผู้ที่มีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างกันปรากฏขึ้นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน คือ กลุ่มคนเสื้อแดงกับกลุ่มคนเสื้อเหลือง ซึ่งการแบ่งเป็นกลุ่มเสื้อสีเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ เพื่อแสดงถึงการสนับสนุนกับผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองกับฝ่ายที่ตนเห็นด้วย จนกลายเป็นสถานการณ์ที่สร้างความแปลกแยกครั้งสำคัญของประเทศไทยและที่สำคัญก่อให้เกิดการสื่อสารที่มุ่งดูถูกดูหมิ่นฝ่ายตรงข้าม ด้วยการผลิตประทุษวาจา (Hate Speed) จำนวนมาก เพื่อแย่งชิงพื้นที่ข้อมูลในการเผยแพร่ผ่านสื่อกระแสหลักให้ได้มากที่สุด โดยช่วงต้นของการสร้างประทุษวาจาของสังคมไทย พยายามใช้เพื่อสร้างความเกลียดชังต่อฝ่ายตรงข้ามเป็นหลัก แต่ท้ายที่สุดนำไปสู่การแสดงออกทางประทุษวาจาเพื่อประเด็นทางการเมือง มีการชักชวนให้มาร่วมชุมนุมในพื้นที่สำคัญต่างๆ จนทำให้เกิดเหตุการณ์โศกนาฏกรรมที่มีการปะทะระหว่างประชาชนกับกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาซึ่งความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินทั้งของรัฐและเอกชน สร้างความเสียหายให้กับประเทศไทยอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน

อย่างไรก็ตาม การต่อสู้ประเด็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีการแสดงออกที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยมีการผลิตเนื้อหาเพจเฟซบุ๊กสำหรับฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลมากมาย ซึ่งที่น่าสนใจคือ “เฟซบุ๊กเพจ แนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม” มีจำนวนสมาชิกผู้ติดตามสมาชิก 547,419 คน(<https://www.facebook.com/ThammasatUFTD>) และฝ่ายที่ต้องการสนับสนุนรัฐบาล “เฟซบุ๊กเพจ เขียร์ลุงตู่มาอยู่กลุ่มนี้” ที่มีจำนวนสมาชิกผู้ติดตามสมาชิก 253,389 ราย (https://www.facebook.com/groups/439292730393743/?hoisted_section_header_type=recently_seen&multi_permaLinks=971276183862059) จะเห็นได้

ว่า ส่วนสำคัญอาจจะไม่ได้เพียงแค่สื่อสารผ่านประทุษวาจาอย่างเดียว แต่ถ้ามีกลุ่มผู้สนับสนุนหรือกลุ่มจัดตั้งก็อาจนำพาให้ไปสู่ความรุนแรงได้อย่างกรณีกลุ่มคนคัดค้านการเลือกตั้ง ปีพ.ศ.2557 ที่ใช้สื่อสารมวลชน อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ มุ่งสื่อสารประเด็นต่อต้านรัฐบาลจนทำให้ผู้คนเห็นคล้อยตามและเดินทางออกมาชุมนุมกันเป็นจำนวนมาก จากการเปิดรับประทุษวาจาเฉพาะกลุ่มที่ตนเชื่อและยอมรับอย่างต่อเนื่อง จนนำไปสู่เกิดเหตุปะทะกันอย่างรุนแรงในสังคมไทย ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับการชุมนุมในปีพ.ศ. 2563 ที่ใช้การสื่อสารประทุษวาจาจากต่อต้านรัฐบาลเช่นกัน แต่เป็นการผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์เป็นหลัก ก่อให้เกิดการต่อต้านลักษณะแฟลชม็อบ ไม่มีผู้จัดตั้งอย่างชัดเจน ไม่ใช้เวลานานมาก ไม่ต้องค้างคืน มาแสดงสัญลักษณ์แล้วแยกย้าย แสดงถึงการพัฒนาของประชาชนที่นำเครื่องมือการสื่อสารนัดหมายการชุมนุมผ่านเพจของตนเอง หรือการจัดกิจกรรมทางการเมืองของแต่ละจังหวัดทั่วประเทศไทยที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

การตอบโต้การแสดงออกซึ่ง ความเกลียดชัง (Counter Hate Speech) ด้วยการสืบค้นข้อมูล ศึกษาค้นคว้า ชี้แจงเหตุผล หรือแง่มุมใหม่ ๆ ในประเด็นที่ถูกแสดงความเกลียดชัง เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ต่อพื้นที่สาธารณะได้มีความเข้าใจที่มีความกระจ่างชัดแจ้งและมีมุมมองที่เปิดกว้างมากมีความหลากหลายและมีการรับฟังกันในประเด็นดังกล่าว ไม่ได้แปลว่าเราจะสามารถสร้าง counter speech ได้เสมอไป โดยไม่ต้องจัดสร้างอะไรให้ เป็นระบบมากขึ้น เพราะการมีหรือไม่มี “ระบบที่เหมาะสม” เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การตัดสิน (judge) หรือการ ตัดสินใจ (decision) ของ “สาธารณชน” แทนที่จะไปสู่หนทางแห่งการมีปัญหา แต่อาจกลับกลายเป็นความล้มเหลวหรือเกิดผลเลวร้ายขึ้นได้

4. แนวทางการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ต่อผู้รับสารของเพจการเมือง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเข้าถึงข่าวสาร เพื่อทำการวิเคราะห์ ประเมินและบริโภคสื่อที่ได้รับอย่างเหมาะสมกับตนเอง ซึ่งกลายเป็นทักษะที่จำเป็น

ของผู้คนในสังคมปัจจุบันนี้ เพราะการดำเนินชีวิตถูกแวดล้อมไปด้วยข้อมูลข่าวสารจำนวนมาก วิธีชีวิตที่เชื่อมโยงมนุษย์กับโลกภายนอกผ่านการเรียนรู้จากสื่อหลากหลาย ผู้รับสารเติบโตและพัฒนาประสบการณ์ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ผ่านสื่อ โดย Silver bratt and Baran (2003) ให้ความเห็นว่า การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์จะต้องมีสองส่วน ในอดีตต้องมีทักษะเรื่อง media literacy เท่านั้น แต่ในปัจจุบันควรเพิ่มทักษะเป็น digital literacy การมีความรู้เท่าทันสื่อและสื่อดิจิทัลเป็นเรื่องจำเป็น เพราะเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เว็บ 2.0, 3.0 จนเป็น 4.0 ซึ่งปรากฏการณ์การทำงานของสื่อดิจิทัล มุ่งหวังเรื่องการผลิตข้อมูลตามการณ์ อาทิ การสร้างคลิปแข่งร้องเพลง คลิปเต้น คลิปท่องเที่ยว หรือคลิปการสอนวิธีทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง (How to) โดยถือเป็นการนำเสนอข่าวสารลักษณะที่กำหนดตามความสนใจ ตามพฤติกรรมแบบ filter bubble จนกลายเป็น echo chamber ของผู้รับสารต่อประเด็นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ปัจจุบันเริ่มมีหน่วยงานที่สนใจทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงของข่าวลวง (cross check fake news) เนื่องจากผู้คนในสังคมอาจไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงให้ทันก่อนแชร์ต่อ รวมถึงคนส่วนใหญ่มักจะกดแชร์ไปก่อนโดยไม่สนใจข้อเท็จจริง นอกจากนี้ยังเริ่มมีการทำความเข้าใจให้กันทางสังคมออนไลน์ (empathy online) ถ้านำมาใช้ทางการเมืองก็จะสามารถเข้าใจหรือยอมรับความเห็นต่างของคนอื่นที่ไม่ตรงกับตนเองได้ ซึ่งจะสามารถช่วยลดทอนการใช้ประทุษร้ายต่อกันได้เป็นอย่างดี สาเหตุเพราะคนไทยส่วนใหญ่ที่มีความสนใจต้องการแสดงออกทางการเมือง (political expression) ด้วยการสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์ ยังขาดความเข้าใจรูปแบบการสื่อสารที่ยอมรับความแตกต่างต่อกัน หรือการแสดงความเห็นต่างแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน (political empathy) ได้

ดังนั้น การรู้เท่าทันสื่อโดยเฉพาะสื่อดิจิทัล (Media literacy/digital literacy) จึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นกับผู้รับสารในสังคมไทยที่สื่อสารข้อมูลร่วมกัน

โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ต้องการแสดงความคิดเห็นทางผ่านเพจทางการเมือง แม้ว่าหลายภาคส่วนได้ออกมาตรการรู้เท่าทันสื่อต่าง ๆ แต่ในความเป็นจริงแนวทางที่จะเกิดขึ้นได้จริงขึ้นอยู่กับผู้ใช้และหัวข้อที่โพสต์ด้วยว่า ประเด็นเรื่องอะไร ซึ่งหากเป็นด้านทางการเมืองโดยตรงอาจมีความเป็นไปได้ยากกว่าเนื้อหาประเภทอื่น ๆ

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. เพื่อศึกษาประทุษวาจาที่เกี่ยวข้องกับบริบทการเมืองที่พบในเฟซบุ๊กเพจ เซียร์ลุ่มตู่มาอยู่กลุ่มนี้ 1 และกลุ่มแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุมมีลักษณะเนื้อหาอย่างไร

ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์เนื้อหา เพจเฟซบุ๊กการสื่อสารทางการเมือง 2 เพจ ทำการวิเคราะห์ระดับความรุนแรง การผลิตเนื้อหาประทุษวาจาทางการเมืองที่มีความรุนแรง (Hate Speech) ประเด็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับความเกลียดชัง และการสื่อสารต่อกลุ่มเป้าหมายที่ติดตามเพจให้เห็นด้วยหรือคัดลอกตามลักษณะเนื้อหาต่อการสร้างความเกลียดชัง โดยเลือกช่วงเวลาศึกษา จากปรากฏการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ 3 ช่วงเวลา คือ 1) ปรากฏการณ์ ช่วงที่ 1 “คาร์ม็อบ” 25-31 กรกฎาคม 2564 2) ปรากฏการณ์ ช่วงที่ 2 “บ้านนายก” 12-18 กันยายน 2564 3) ปรากฏการณ์ ช่วงที่ 3 “ปล่อยเพื่อนเรา” 20-23 ตุลาคม 2564

โดยสืบค้นด้วยการลงรหัสเนื้อหา (Coding Sheet) เพื่อแจกแจงผลการสำรวจเนื้อหาการสื่อสารความเกลียดชัง (Hate Speech) ที่มีประเด็นสำคัญ คือ 1) ประโยคที่สื่อสารเนื้อหาความเกลียดชังที่แสดงถึงความรุนแรงด้านการเมือง 2) คัดเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวกับความเกลียดชังที่แสดงถึงความรุนแรงด้านการเมือง และนำคำสำคัญที่แสดงถึงประทุษวาจาการสื่อสารทางการเมืองมาตรวจสอบการจัดระดับความรุนแรงตามตารางที่กำหนดจากแนวคิด Cortese (2006) แบ่งได้เป็น 4 ระดับ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ระดับความรุนแรงที่กำหนดจากแนวคิด Cortese

ระดับที่ 1 แสดงความเกลียดชัง	ระดับที่ 2 การตั้งใจแบ่งแยก	ระดับที่ 3 ปฏิเสธการอยู่ร่วมกัน	ระดับที่ 4 ยั่วยุ ปลุกปั่นให้เกิด การกระทำผิดกฎหมาย
การแบ่งแยกแบบไม่ ตั้งใจต่อกลุ่มเป้าหมาย โดย คำ หรือ วลี เมื่อ นำมารวมเป็นประโยค แล้ว สื่อความหมายใน ลักษณะถึงการ แบ่งแยกพวกเขา-พวก เรารวมถึง การนำเสนอ เรื่องราวว่า 'พวกเขา' คุกคาม 'พวกเรา' อย่างไร	โดย คำ หรือ วลี เมื่อ นำมารวมเป็นประโยค แล้วให้สื่อความหมายใน ลักษณะ/กีดกัน/สร้าง ความเป็นเขา-เรา ต่อ กลุ่มเป้าหมาย (โดยเจตนา, พฤติกรรมรุนแรงและออก อาจ, มีเหตุปัจจัย, ความ ทุกข์/ความเจ็บปวดทาง อารมณ์ที่รุนแรง) ยั่วยุให้ เกลียดโดยกล่าวโทษ รุนแรง ประณาม, ยั่วยุให้ เกลียดโดยดูหมิ่นเหยียด หยาม ลดคุณค่า และยั่วยุ ให้เกลียดโดยเปรียบเทียบ ในลักษณะที่ทำให้ผู้อื่น ไม่ใช่คน	โดย คำ หรือ วลี เมื่อ นำมารวมเป็นประโยค แล้วให้สื่อความหมาย ในลักษณะการยั่วยุ สร้างความเกลียดชังต่อ กลุ่มเป้าหมาย หรือ ฝ่ายที่ไม่ใช่พวกเรา	โดย คำ หรือ วลี เมื่อ นำมารวมเป็นประโยค แล้วให้สื่อความหมายใน ลักษณะการยั่วยุให้มีการ ใช้ความรุนแรงต่อ กลุ่มเป้าหมาย มุ่งทำร้าย หรือทำลายล้างพวกเขา เพื่อปกป้องพวกเรา

ซึ่งการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการเปรียบเทียบระดับความรุนแรงเนื้อหาการ
สื่อสารทางการเมืองของ เฟซบุ๊กเชียร์ลุงตุ้มมาอยู่กลุ่มนี้ 1 และเฟซบุ๊กเพจแนวร่วม
ธรรมศาสตร์และการชุมนุม จากการจัดระดับความรุนแรงตามตาราง 4 ระดับ
กับบริบทการเมืองที่เกี่ยวข้องกับประมุขวาจาที่สำคัญ 3 ช่วงเวลา สรุปผลได้ดัง
ต่อไปนี้

1. ปรากฏการณ์ช่วงที่ 1 “คาร์ม็อบ” ระหว่างวันที่ 25-31 กรกฎาคม 2564 การคัดเลือกประโยคและคำสำคัญที่เกี่ยวกับความเกลียดชังที่แสดงถึงความรุนแรงด้านการเมือง

ตารางที่ 2 ประโยคและคำสำคัญที่ปรากฏการณ์ช่วงที่ 1

เฟซบุ๊กเพจ (Facebook)	ระดับความรุนแรง			
	1	2	3	4
เชียร์ลุงตู่มาอยู่กลุ่มนี้1 (จำนวนครั้ง)	692	262	21	0
เพจของกลุ่มธรรมศาสตร์และการชุมนุม (จำนวนครั้ง)	801	117	14	0

2. ปรากฏการณ์ช่วงที่ 2 ระหว่าง วันที่ 12-18 กันยายน 2564 การคัดเลือกประโยคและคำสำคัญที่เกี่ยวกับความเกลียดชังที่แสดงถึงความรุนแรงด้านการเมือง

ตารางที่ 3 ประโยคและคำสำคัญที่ปรากฏการณ์ช่วงที่ 2

เฟซบุ๊กเพจ (Facebook)	ระดับความรุนแรง			
	1	2	3	4
เชียร์ลุงตู่มาอยู่กลุ่มนี้1 (จำนวนครั้ง)	155	152	15	0
เพจของกลุ่มธรรมศาสตร์และการชุมนุม (จำนวนครั้ง)	475	92	3	0

3. ปรากฏการณ์ช่วงที่ 3 ระหว่าง วันที่ 20-23 ตุลาคม 2564 การคัดเลือกประโยคและคำสำคัญที่เกี่ยวกับความเกลียดชังที่แสดงถึงความรุนแรงด้านการเมือง

ตารางที่ 4 ประโยคและคำสำคัญที่ปรากฏการณ์ช่วงที่ 3

เฟซบุ๊กเพจ (Facebook)	ระดับความรุนแรง			
	1	2	3	4
เชียร์ลุงตู่มาอยู่กลุ่มนี้1 (จำนวนครั้ง)	624	349	16	0
เพจของกลุ่มธรรมศาสตร์และการชุมนุม (จำนวนครั้ง)	152	30	1	0

สรุปและอภิปรายผล

จากปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวที่สำคัญการเมืองมีผลต่อการผลิตประทุษวาทาที่เกี่ยวข้องกับบริบทการเมืองที่พบในเฟซบุ๊กเพจ พบว่า มีการเคลื่อนไหวของฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล โดยการออกไปชุมนุมตามวาระสำคัญต่างๆที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง โดยมีผลสืบเนื่องมาจากประเด็นประทุษวาทาทางการเมืองที่มีการสื่อสารและพัฒนาจนส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มกันเป็นจำนวนมากได้ มักจะต้องมีผู้จัดตั้งเป็นแกนนำ ถึงแม้ว่าปัจจุบันการชุมนุมจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีไปก็ตาม แม้การชุมนุมจะมีแนวคิดที่ตืออย่างไร ถ้าไม่มีผู้จัดตั้งก็อาจไม่มีประโยชน์อะไร ในขณะที่เพจเชียร์ลุงตู่มาอยู่กลุ่มนี้1 ยังไม่ปรากฏผู้จัดตั้งที่ชัดเจน จึงมักไม่มีการสื่อสารที่จะสามารถดึงแนวร่วมหรือผู้ใช้เพจออกมาชุมนุมร่วมกันได้ จึงต่างกับเพจแนวร่วมธรรมศาสตร์ฯ ที่สามารถสื่อสารกับแนวร่วมหรือผู้ติดตามเพจจนมีแนวคิดร่วมในทิศทางเดียวกัน นำไปสู่การเรียกร้องและเชิญชวนให้ออกมารวมกลุ่มจัดกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ จนถึงระดับการชุมนุมประท้วงหรือใช้ความรุนแรงต่อต้านร่วมกันในที่สาธารณะได้จริง

แม้ว่าการวิเคราะห์ประโยคและคำจากการศึกษาคำครั้งนี้ ไม่พบความรุนแรงระดับที่ 4 คือ การยั่วยุ ปลุกปั่นให้เกิดการกระทำผิดกฎหมาย (Inciting discriminatory violence) คือ การปฏิเสธการอยู่ร่วมกันด้วยคำพูด กับ การ

ปฏิเสธการอยู่ร่วมกันด้วยการกระทำ และการยั่วยุปลุกปั่นให้เกิดการกระทำที่ผิดกฎหมาย หรือชักชวนให้ทำลายล้างคนหรือกลุ่มคนที่มีความเชื่อหรืออุดมการณ์ที่ต่างกันเพื่อปกป้องกลุ่มของตน ตลอดจนการสื่อสารประทุษวาจาประเด็นทางการเมืองจนนำไปสู่การกระทำผิดที่รุนแรงและได้รับบทลงโทษทางกฎหมายกำหนด

ดังนั้น ปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวที่สำคัญทางการเมืองไม่ได้ส่งผลต่อการผลิตประทุษวาจาที่เกี่ยวข้องกับบริบทการเมืองที่พบในเฟซบุ๊กเพจ เซียร์ลุงดู่มาอยู่กลุ่มนี้¹ และแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม แต่ยังมีปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง อาทิ ประเด็นการสื่อสารประทุษวาจานั้นๆ มีผู้จัดตั้งหรือไม่ เนื่องจาก เฟสบุ๊กเป็นช่องทางการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงกับผู้ใช้ที่มีความชื่นชอบหรืออุดมการณ์ทางการเมืองเฉพาะกลุ่มได้โดยง่าย ด้วยคุณลักษณะของสื่อสังคมเครือข่ายที่ไม่ถูกจำกัดเรื่องขอบเขตพื้นที่ ไม่ถูกจำกัดเรื่องเวลาและเนื้อหา ช่วยทำให้การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองขยายตัวได้แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ประกอบกับรูปแบบการเปิดรับข้อมูลที่สะท้อนอยู่เฉพาะภายในกลุ่มของตน (Echo chamber) ยิ่งเป็นแรงส่งหรือแรงผลักดันที่ส่งผลต่อประทุษวาจาทางการเมือง ในเรื่องการเพิ่มระดับความรุนแรงและการโต้ตอบกันอย่างไม่สิ้นสุด การที่เฟซบุ๊ก ถูกใช้เป็นเครื่องมือของแต่ละฝ่ายที่ทำการลดคุณค่าฝ่ายตรงข้ามผ่านประทุษวาจาของประเทศไทยนั้น ยังมีความแตกต่างกับต่างประเทศ ที่มีการใช้ประทุษวาจาถึงระดับความรุนแรงขั้นที่ 4 คือ มีการก่อการร้าย การทำลายชีวิต ตลอดจนใช้เพื่อการเหยียดเชื้อชาติ ศาสนา หรืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่าง

ทั้งนี้ การโต้ตอบประทุษวาจาจากการสื่อสารประเด็นทางการเมือง (Counter Hate Speech) มีการพัฒนาและริเริ่มใช้กันตามแนวทางจากต่างประเทศหลายรูปแบบ ซึ่งชาญชัย ชัยสุโกศล (2554) ได้นำเสนอหนทางที่เป็นไปได้ด้วยองค์ประกอบ 5 ข้อ ดังนี้

1. แนวทางการตอบโต้ด้วยความรุนแรงทางกายภาพ ได้แก่ เมื่อมีความรุนแรงเกิดขึ้นจากประทุษวาทก็ต้องใช้กำลังจัดการ เพื่อยุติคนที่ใช้ถ้อยคำการสื่อสารอันชั่วร้ายให้เกิดความรุนแรง อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ของการเลือกใช้วิธีการนี้อาจจะยังทำให้เกิดความรุนแรงลุกลามบานปลายมากยิ่งขึ้น

2. แนวทางการเซ็นเซอร์ปิดกั้นแหล่งผลิตประทุษวาท ได้แก่ การให้รัฐบาลหรือตัวกลางเข้ามาควบคุม ไม่ให้มีการสื่อสารความเกลียดชังแพร่กระจายออกไป แต่วิธีการนี้ถือได้ว่าขัดแย้งกับมาตรา 1 ตามรัฐธรรมนูญประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรง แต่ในบริบทของประเทศไทยวิธีการนี้อาจจะช่วยระงับความรุนแรงได้ชั่วคราว แต่ก็ยังไม่สามารถหยุดยั้งได้ทั้งหมด เพราะผู้ใช้บางคนยังมีหนทางอื่น ๆ ในการสื่อสารประทุษวาทได้อีก อาทิ การปลอมแปลงตัวตน การเปลี่ยนวิธีการยืนยันตัวตน การเปลี่ยนเซิร์ฟเวอร์ เป็นต้น

3. แนวทางการใช้ปฏิบัติการต่อต้านวัฒนธรรมหรือวาทกรรมอันส่งเสริมความเกลียดชัง ได้แก่ การอธิบายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างมีหลักเหตุผล อย่างสุภาพ ถือเป็นการแก้ไขและชี้แจงการกล่าวหาด้วยความเกลียดชัง อย่างมีสติ และเป็นไปอย่างที่มีผู้มีการศึกษาควรกระทำ ซึ่งเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับประเทศไทยและทุก ๆ ประเทศ

4. แนวทางการทำอารยะขัดขืนอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ การเข้าไปปฏิบัติการบางอย่างต่อเว็บไซต์หรือช่องทางที่เผยแพร่ประทุษวาท เพื่อให้ช่องทางนั้น ๆ เกิดการติดขัดด้วยทางใดทางหนึ่ง โดยอาจจะร่วมกันเข้าไปใช้งานพร้อมๆกันเป็นจำนวนมากในเวลาเดียวกัน จนทำให้เว็บไซต์ที่สื่อสารประทุษวาทใช้งานไม่ได้ทันทีหรือไม่ได้ชั่วขณะ ที่เรียกว่า “เว็บล่ม” ซึ่งเทียบได้กับการนั่งประท้วงของประชาชนในโลกออฟไลน์

5. แนวทางการป่วนทางวัฒนธรรม ได้แก่ การพลิกผันสิ่งที่จะสร้างความเกลียดชังให้กลายเป็นเรื่องขบขัน อาทิ กรณีการทำป้ายล้อเลียนนักการเมือง

ลักษณะตลก ๆ เพื่อลดทอนความรุนแรงทางความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการหาเสียง เพราะมีการใช้ถ้อยคำสื่อสารอันก่อให้เกิดความเกลียดชัง

ตามบริบทในสังคมไทย การเลือกใช้แนวทางการโต้ตอบหลักเหตุผล ด้วยความสุภาพ อาจเป็นแนวทางที่ช่วยลดเนื้อหา อันแสดงออกถึงความเกลียดชัง ด้วยการอธิบายเนื้อหาสาระที่เป็นขั้นตอน เป็นเหตุเป็นผล ด้วยข้อเท็จจริงที่ตรวจสอบได้ เพื่อแสดงให้เห็นว่า การโต้ตอบด้วยความเกลียดชังเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ สอดคล้องกับวารรัตน์ ทักษิณวรารจารย์ (2554) พบว่า กระแสความขัดแย้งและวิกฤติทางการเมืองไทย ปัจจุบันมีการนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองผ่านสังคมออนไลน์ อาทิ เฟซบุ๊ก, ทวิตเตอร์, คลิปวิดีโอผ่านยูทูบ เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง รายงานความเคลื่อนไหวของการชุมนุมได้อย่างรวดเร็ว นับเป็นการเปิดพื้นที่สาธารณะให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การใช้สื่อสังคมเครือข่ายที่ต้องคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคมควบคู่กับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ซึ่งเป็นไปตามที่ Potter (1998) เสนอว่า ความรู้เท่าทันสื่อ ต้องมาจากการปลูกฝังแนวคิดและมุมมอง (Perspective) ต่อสื่ออย่างเป็นระบบ ตาม โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์แบบจำลองการสร้างทักษะความรู้เท่าทันสื่อกับการสื่อสารประทุษวาจาทางการเมืองไทยบนเฟซบุ๊ก ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แบบจำลองการสร้างทักษะความรู้เท่าทันสื่อ
กับการสื่อสารประทุษวาจาทางการเมืองไทยบนเฟซบุ๊ก (ผู้วิจัย, 2565)

แม้ว่าทุกวันนี้ หน่วยงานภาครัฐมุ่งให้ความสนใจการตรวจสอบข่าวลวง (Cross check fake News) เพื่อให้เกิดความมั่นใจเรื่องความน่าเชื่อถือและความถูกต้องข้อมูลข่าวสารก่อนเผยแพร่ไปยังสาธารณะ เพราะการตัดสินใจแชร์ข้อมูลต่อไปโดยไม่ตรวจสอบข่าวสาร อาจเป็นผลลบมากกว่าจะเป็นผลดีต่อกลุ่มเพื่อนหรือกลุ่มคนที่รู้จัก

แต่อย่างไรก็ตาม สังคมไทยควรส่งเสริมให้มีหน่วยงานที่สื่อสารเนื้อหา ลักษณะความเห็นอกเห็นใจต่อกันทางสังคมเครือข่าย (Empathy online) เนื่องจาก

ผลการศึกษาชิ้นนี้ แสดงให้เห็นได้ว่าการสื่อสารประทุษวาทาการเมืองไทยจะลดการขยายขอบเขตอย่างรวดเร็วได้เพียงใด ขึ้นอยู่กับการริเริ่มให้ผู้คนสามารถมีความเข้าใจคนอื่น ยอมรับ และเห็นอกเห็นใจต่อกันในการสื่อสาร ย่อมเกิดขึ้นได้แม้แต่ละฝ่ายอาจมีอุดมการณ์ แนวคิด ทศนคติทางการเมืองที่แตกต่างกัน

ซึ่งมีความสอดคล้องกับวรวิธ อ่อนน่วม (2555) พบว่า สื่อใหม่ถือเป็นการสื่อสารที่มีรูปแบบการสื่อสารใหม่ ๆ เกิดขึ้น เพื่อเพิ่มส่วนขยายทางการสื่อสารเปิดโอกาสให้มนุษย์สามารถนำเสนอเรื่องราว ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนความคิดเห็นได้อย่างเสรีบนพื้นที่ส่วนตัว หรือโลกเสมือนจริง (Virtual Reality) และยังสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้ที่พื้นที่เสมือนจริงได้ จนขยายเป็นเครือข่ายสังคมแบบออนไลน์ (Social Networking) สร้างปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้หลากหลาย ทั้งการตอบกลับในเวลาต่อมา และได้ตอบแบบทันทีทันใด (Real Time Interaction) สอดคล้องกับวลีของมาร์แชล แมคลูฮัน ที่ว่า “Medium is the message: สื่อเป็นตัวกำหนดแนวทางการสื่อสารของมวลมนุษยชาติ” จึงอาจกล่าวได้ว่า สังคมควรต้องคำนึงถึงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประทุษวาทาการเมือง ให้มีความสำคัญด้วยการนำมาจัดระดับเนื้อหา ความรุนแรงของประทุษวาทา เพื่อค้นหาและวิเคราะห์ได้ทราบถึงทิศทางหรือแนวโน้มความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้คนในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใช้ที่มีความแตกต่าง หลากหลายทั้งด้านอายุ การศึกษา หรือด้านความเชื่อและความสนใจทางการเมือง ที่มีการสื่อสารร่วมกันผ่านเพชบุักที่เป็นเสมือนประตุในการเปิดโลกของกลุ่มคนที่ต้องการแนวร่วมหรือการสนทนาของคนที่มีความคิดเห็นทิศทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

1. สังคมจำเป็นต้องตระหนักถึงแนวคิดเรื่องเสียงสะท้อนในห้องปิด (Echo chamber) ผู้คนควรเปิดกว้างทางความคิด และพึงระลึกเสมอว่า แม้ว่าคิดต่างกันแต่สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความเป็นเหตุผลบนพื้นฐานความเป็นจริง สิ่งที่จะส่งเสริมให้

เกิดการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ คือ การรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) และพัฒนาไปสู่การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล (digital literacy) โดยเฉพาะการสร้างคลิป์ที่มีภาพเสมือนคนจริงเพื่อหลอกหลวงกัน (filter bubble) เพราะสิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น เรื่องของการลดปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจาก hate speech ก็สามารถลดน้อยลงได้

2. ภาครัฐควรสนับสนุนให้เกิดหน่วยงานที่มุ่งพัฒนาการสื่อสารตอบโต้ของ คนในสังคมด้วยความคิดที่อุดมด้วยปัญญาและองค์ความรู้ ข้อมูลที่เป็นจริง การนำเสนอข้อเท็จจริง เพื่อหักล้างข้อมูลการสร้างข่าวปลอม (fake news) ที่สร้างความสับสนให้กับสังคม การส่งเสริมการสื่อสารการเมืองทั้งสื่อหลักและสื่อสังคมเครือข่าย โดยนำแนวทาง Counter speech มาเป็นวิธีหลักเพื่อตอบโต้ข่าวสารที่เป็นประทุษวาทให้กับประชาชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่เป็นทั้งผู้รับสารและส่งสารได้ทันที

บรรณานุกรม

- กิตติมา สุรสุนธิ. (2555). การรู้เท่าทันสื่อกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต*, 6(2), 43-62. <https://commarts.dpu.ac.th/journal/upload/issue/hwxk1GnK52.pdf>
- ชาญชัย ชัยสุโกศล. (2554). *Hate speech และข้อมูลที่เป็นอันตราย: ทางเลือกและวิธีตอบโต้ทางการเมือง*. <https://chaisuk.files.wordpress.com/2011/06/hate-speech-alternative-respond-presentation-feb1811.pdf>
- นิธิดา วิวัฒน์พาณิชย์. (2558). การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 9(3), 209-219. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JournalGradVRU/article/view/45702/37819>

- พิรงรอง รามสูต. (2558). *ประทุษวาจาจากโลกออนไลน์: มุลนิธิเพื่อการศึกษา
ประชาธิปไตยและการพัฒนา (โครงการจัดพิมพ์คบไฟ).*
- พิรงรอง รามสูต และคณะ. (2556). *การกำกับดูแลสื่อที่เผยแพร่เนื้อหาที่สร้าง
ความเกลียดชัง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- วรรัตน์ ทักษิณวราร. (2554). การสื่อสารทางการเมืองบนเครือข่ายสังคมออนไลน์.
วารสารนักบริหาร มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 31(2), 217-222. https://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/april_june_11/pdf/aw29.pdf
- วรุฒิ อ่อนน้อม. (2555). ปรากฏการณ์ทางการสื่อสารยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการ
สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 18(2), 212-220.*
- วาทะแห่งความเกลียดชัง. (2558, 16 มกราคม). *คม ชัด ลึก.* <http://www.komchadluek.net/news/scoop/199566>
- Cortese, A. (2006). *Opposing hate speech.* Praeger.
- Potter, W. J. (1998). *Media literacy.* Sage.
- Silver Bratt & Baran (2003). *Internet co-regulation: European law, regulatory governance and legitimacy in cyberspace.*
- Walker, S. (1994). *Hate speech: The history of an American controversy.* Lincoln, Nebraska and London: University of Nebraska Press.